

มิติการแปลวรรณกรรมจินตนาการ

Dimensions of translating imaginative literature

ชัยวัฒน์ คุประตกุล*

บทคัดย่อ

มิติการแปลวรรณกรรมจินตนาการ เป็นหลักสูตรที่ผู้เขียนพัฒนาขึ้นสำหรับการเรียนการสอนการแปลวรรณกรรมจินตนาการบริสุทธ์และนิยายวิทยาศาสตร์ โดยส่วนใหญ่เป็นนิยายวิทยาศาสตร์ ซึ่งแบ่งเป็นนิยายวิทยาศาสตร์ตรงๆ (แบ่งย่อยเป็น hard science fiction และ soft science fiction) และนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซี (fantasy science fiction) เนื้อหาของหลักสูตรครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรมจินตนาการและนิยายวิทยาศาสตร์ คือ ศาสตร์และ/หรือศิลป์ในการแปลวรรณกรรมจินตนาการ การอ่านเพื่อความรู้หรือบันเทิง การแปลนิยายวิทยาศาสตร์กับเรื่องจริงวิทยาศาสตร์ คุณสมบัติของนักแปลนิยายวิทยาศาสตร์ และความแตกต่างการแปลวรรณกรรมทั่วไปกับนิยายวิทยาศาสตร์ โดยทั้งหมดประมวลและตกผลึกเป็น 7 หลักทองสำหรับการแปลนิยายวิทยาศาสตร์

คำสำคัญ: วรรณกรรมจินตนาการ, นิยายวิทยาศาสตร์, การแปลวรรณกรรมจินตนาการ

Abstract

Dimensions of Translating Imaginative Literature is an intensive course developed by the author (from past experiences as translator, writer and teacher of science fiction) intended to be taught or self-learned for would be pure fantasy fiction and science fiction translator. The course starts with general introduction of imaginative fiction consisting of pure fantasy fiction (classical and contemporary) and science fiction (hard and soft science fiction and fantasy science fiction). The following issues covered are: science and/or arts of imaginative fiction translation? Reading for knowledge or pleasure? Science fiction and science fact translation; qualification of science fiction translator; difference between general fiction and science fiction translation. Culmination of the course is 7 golden rules for science fiction translation.

Keywords: imaginative literature, science fiction, imaginative literature translation

*รองศาสตราจารย์ นักวิทยาศาสตร์ นักแปล นักเขียนรางวัลสุรินทราชา ประจำปี พ.ศ. 2552 ของสมาคมนักแปลและล่ามแห่งประเทศไทย

บทนำ

ในบทความนี้ วรรณกรรมจินตนาการจำกัดกรอบอยู่เฉพาะที่วรรณกรรมประเภทนิยายวิทยาศาสตร์ (science fiction) และวรรณกรรมประเภทแฟนตาซีบริสุทธิ์ (pure fantasy) ดังเช่น เทพนิยาย เทพนิทาน ทั้งคลาสสิก (classical) และยุคใหม่ (modern และ contemporary) โดยเน้นประเภทนิยายวิทยาศาสตร์เป็นหลัก หลักการแปลที่นำเสนอในบทความนี้ พัฒนาขึ้นมาจากการศึกษาและการปฏิบัติในฐานะนักแปลและผู้สอนการแปลของผู้เขียนในสถาบันอุดมศึกษาและการอบรมเข้มข้น (intensive training course) เพื่อการแปลอย่างเป็นอาชีพ (professional translation) วัตถุประสงค์ของการนำเสนอบทความนี้เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการเรียนการสอนเกี่ยวกับการแปล และการฝึกเป็นนักแปลด้วยตนเองสำหรับผู้สนใจการแปลเป็นงานอาชีพ

1. วรรณกรรมจินตนาการ

วรรณกรรมจินตนาการ (imaginative literature) ในบทความนี้ประกอบด้วยวรรณกรรมจินตนาการ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ วรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์ (pure fantasy) และ นิยายวิทยาศาสตร์ (science fiction)

1.1 วรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์

วรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์ เป็นวรรณกรรมประเภทที่ผู้เขียนสามารถใช้จินตนาการในการเล่าเรื่องราวได้อย่างเสรี ปราศจากกรอบหรือขีดจำกัดในความเป็นไปได้หรือไม่ หรือการมีเหตุและผล (cause and effect) ที่จะต้องรองรับหรือไม่ ตัวอย่างของวรรณกรรมประเภทจินตนาการบริสุทธิ์ คือ เทพนิยายหรือเทพนิทาน (fairy tales) นิทาน (fables) ตำนาน (legends หรือ folk tales) และเรื่องเล่าที่เน้นเรื่องของเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติดังเช่น อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เวทมนตร์ คาถา

1.1.1 วรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์ประเภทคลาสสิกและยุคใหม่

วรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลัก คือ ประเภทคลาสสิก (classical) และประเภทยุคใหม่ (modern and contemporary)

วรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์ประเภทคลาสสิก คือ เรื่องราวที่เล่าขานกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ อาจเป็นเรื่องที่ไม่เก่าแก่นัก หากเป็นที่ยอมรับด้วยบทพิสูจน์แห่งกาลเวลาว่ามีคุณค่าเชิงวรรณกรรม อันควรค่าแก่การยกย่อง วรรณกรรมประเภทนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก ดังเช่น

- เทพนิยายกรีกโบราณ (Greek mythology) เรื่องของเทพแห่งเขาโอลิมปัส เช่น Zeus Venus Mars Mercury ฯลฯ วีรบุรุษแห่งเทพปกรณัม เช่น Hercules Perseus Andromeda Medusa Jason & The Golden Fleece ฯลฯ
- महाकाव्यสังกรรมกรุงทรอยและการผจญภัยของยูลิสซีสของ Homer หรือ Homer's *The Iliad* และ *Odysseus*
- นิทานอีสป (Aesop's Fables) เช่น หมาป่ากับลูกแกะ เต่ากับกระต่าย ฯลฯ
- เทพนิยายของสองพี่น้องตระกูลกริมม์ (Jacob และ Wilhelm Grimm) ชาวเยอรมัน เช่น สโนว์ไวท์ ซินเดอเรลลา ฯลฯ
- เทพนิยายของ ฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์เซน (Hans Christian Andersen) ชาวเดนมาร์ก เช่น ลูกเป็ดขี้เหร่ เจ้าหญิงน้อย ฯลฯ
- เรื่องเด่นของนักเขียนบางคน เช่น *Alice in Wonderland* (ค.ศ. 1865) ของ ลูว์อิส คาร์รอลล์ (Lewis Carroll) *The Wizard of Oz* (ค.ศ.1900) ของ แอล. แฟรงก์ บอม (L. Frank Baum) *Don Quixote* ตอนแรก-ตอนสอง (ค.ศ. 1605 และ 1615) ของ มิเกล เด เซร์บันเตส (Miguel de Cervantes)

ส่วนวรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิยุคใหม่นั้น มีจำนวนไม่มากนัก หากเรื่องที่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษคือเรื่องของพ่อมดน้อย Harry Potter ของ เจ. เค. โรว์ลิง (J. K. Rowling) เริ่มจากเรื่อง *Harry Potter and the Philosopher's Stone* ในปี ค.ศ. 1997

1.2 นิยายวิทยาศาสตร์

นิยายวิทยาศาสตร์คืออะไร

ความหมายหนึ่งของนิยายวิทยาศาสตร์ที่ผู้เขียนใช้เป็นประจำคือ “เรื่องแต่งที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์หรืออภิปรัชญาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินเรื่องหรือเป็นฉากหรือแสดงผลกระทบของวิทยาศาสตร์ต่อมนุษยชาติ” อย่างไรก็ตาม นักเขียนนิยายวิทยาศาสตร์มีชื่อเสียงระดับโลกและนักวิชาการเกี่ยวกับนิยายวิทยาศาสตร์ก็มีคำนิยามของนิยายวิทยาศาสตร์ของตนเอง

ในเชิงการศึกษาและเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจการแปลนิยายวิทยาศาสตร์ อาจแบ่งนิยายวิทยาศาสตร์ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ นิยายวิทยาศาสตร์ (science fiction) และนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซี (science fantasy)

นิยายวิทยาศาสตร์ (science fiction) ยังอาจแบ่งเป็น 2 ประเภทย่อยได้อีก คือ hard science fiction และ soft science fiction

นิยายประเภท hard science fiction เป็นนิยายวิทยาศาสตร์แบบแข็ง เน้นหลักการและสาระทางด้านวิทยาศาสตร์อย่างค่อนข้างชัดเจน เป็นประเภทนิยายวิทยาศาสตร์ที่มักไม่เป็นที่ปัญหาสำหรับผู้ทำหน้าที่จัดแบ่งประเภทหนังสือให้เป็นระเบียบ ดังเช่นบรรณารักษ์ประจำ

ห้องสมุด ตัวอย่างนิยายวิทยาศาสตร์ประเภท hard science fiction คือ ผลงานส่วนใหญ่ของ จูลส์ เวิร์น (Jules Verne) เช่น *Twenty Thousand Leagues Under the Sea* (ค.ศ.1870) เอช. จี. เวลส์ (H. G. Wells) เช่น *The Invisible Man* (ค.ศ.1897) ไอแซก อาซิมอฟ (Isaac Asimov) เรื่องชุดเกี่ยวกับหุ่นยนต์ และ อาร์เธอร์ ซี. คลาร์ก (Arthur C. Clarke) เช่น *The Fountains of Paradise* (ค.ศ.1979)

ส่วนนิยายประเภท soft science fiction เป็นนิยายวิทยาศาสตร์แบบอ่อน เน้นบทบาท และผลกระทบของวิทยาศาสตร์ต่อมนุษย์และสังคม อาจเรียกเป็นนิยายวิทยาศาสตร์เชิงสังคม หรือนิยายวิทยาศาสตร์สังคม ตัวอย่างของนิยายประเภท soft science fiction คือ ผลงานส่วนใหญ่ของเรย์ เบรดเบอรี (Ray Bradbury) เช่น *Fahrenheit 451* (ค.ศ.1953)

สำหรับนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซีนั้น โดยผิวเผินแล้ว อาจดูไม่แตกต่างไปจาก นิยายแฟนตาซีบริสุทธิ์ เพราะหลายเรื่องก็เป็นเรื่องของอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ พอมด แม่ผด มังกร ฯลฯ แต่ความแตกต่างที่แยกนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซีออกจากนิยายแฟนตาซี บริสุทธิ์ คือ ความเป็นนิยายวิทยาศาสตร์ ที่จะต้องมีอยู่ในนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซี ดังเช่น เหตุและผล หรือความเป็นมาเป็นไปของเรื่องราวต่างๆ ที่ผู้เขียนก็ไม่จำเป็นต้อง อธิบายความในนิยายให้ชัดเจน แต่เน้นศิลปะการเขียนของผู้เขียนที่จะทำให้ความตั้งใจเขียน นิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซีแล้วไม่ ‘หลุด’ ไปเป็นนิยายแฟนตาซีบริสุทธิ์

ตัวอย่างของนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซีมีมากมาย ดังเช่น เรื่องเกี่ยวกับโลกมังกร ของแอนน์ แม็คเค็ฟฟรี (Anne McCaffrey) และเรื่องชุดเกี่ยวกับการผจญภัยบนดาวอังคาร กับดาวศุกร์ของ เอ็ดการ์ ไรซ์ เบอร์โรห์ส (Edgar Rice Burroughs) ผู้สร้างตัวละครอมตะ ทาร์ซาน ทั้งนี้ อาร์เธอร์ ซี. คลาร์ก (Arthur C. Clarke) ยกย่องสุดยอดนิยายวิทยาศาสตร์เชิง แฟนตาซีไว้สองเรื่องคือ *Dune* (ค.ศ.1965) ของ แฟรงค์ เฮอร์เบิร์ต (Frank Herbert) และ *The Lord of the Rings* (ค.ศ.1954-1955) ของ เจ. อาร์. อาร์. โทลคีน (J. R. R. Tolkien) (ซึ่งความเป็นนิยายวิทยาศาสตร์แฟนตาซีของ *The Lord of the Rings* จะไม่ปรากฏชัดในฉบับ ภาพยนตร์ ผู้สนใจควรอ่านและศึกษาจากหนังสือ)

ในบางครั้ง เพื่อแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างนิยายวิทยาศาสตร์ (ทั้ง hard science fiction และ soft science fiction) กับนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซี จึงมีการเรียกนิยาย วิทยาศาสตร์ว่า ‘นิยายวิทยาศาสตร์ตรงๆ’

2. ศาสตร์และ/หรือศิลปะการแปลวรรณกรรมจินตนาการ

การแปลวรรณกรรมจินตนาการเป็นเรื่องของทั้งศาสตร์ (science) และศิลป์ (art) หรือ เป็นเรื่องของศิลป์เพียงอย่างเดียว

‘ศาสตร์’ ในที่นี้ หมายถึง ความรู้อย่างลึกซึ้งในสาระเนื้อหาของเรื่องที่เป็นต้นฉบับ

‘ศิลปะ’ ในที่นี้ หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดจากภาษาต้นฉบับเป็นภาษาไทย เป็นที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการแปลวรรณกรรมจินตนาการก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับการแปลวรรณกรรมประเภททั่วไป ดังเช่น romance drama thriller และ humour โดยคุณสมบัติซึ่งมีความสำคัญในอันดับแรกสุดของผู้แปล คือ ต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถสูงในการใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทยในกรณีที่แปลจากวรรณกรรมต้นฉบับภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย นั่นคือ ในการแปลวรรณกรรมทุกประเภทนั้น ขึ้นต้นสุดจะเป็นเรื่องของ ‘ศิลปะ’ มากกว่า ‘ศาสตร์’

แต่สำหรับการแปลวรรณกรรมจินตนาการแล้ว ประเด็นเรื่องของ ‘ศาสตร์’ ก็นับว่ามีความแตกต่างกันในระดับความเข้มข้นระหว่างการแปลวรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์กับการแปลนิยายวิทยาศาสตร์

ประการสำคัญที่ทำให้ทั้งวรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์และนิยายวิทยาศาสตร์แตกต่างจากวรรณกรรมทั่วไป ก็คือ สภาพการณ์ มิติ (dimension) มโนทัศน์ (concept) ความไม่ปรกติธรรมดา ความเหนือธรรมชาติ ชีวิตที่แปลกประหลาด (weird, strange, unusual) สารความรู้ที่แปลกไม่คุ้นเคยของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เหล่านี้ล้วนเป็นส่วน “ศาสตร์” ของวรรณกรรมจินตนาการทุกประเภทที่ผู้แปลจะต้องมีความรู้ ใช้ความรู้ หรือต้องเผชิญ

สำหรับเรื่องระดับความเข้มข้นของความเป็น “ศาสตร์” ของวรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์ เปรียบเทียบกับวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์แล้ว วรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์จะมีความเข้มข้น ความชัดเจนแน่นอน (‘exact’) กว่า หรือเป็น “exact science” (วิทยาศาสตร์จริง) มากกว่า เพราะในนิยายวิทยาศาสตร์เมื่อกล่าวถึงองค์ความรู้ มโนทัศน์ นวัตกรรม เทคโนโลยี ถึงแม้จะมีสิ่งแปลกใหม่ (original) ที่ยังไม่มีในโลกวิทยาศาสตร์จริง แต่สิ่งที่มีอยู่แล้ว หรือที่กำลังกล่าวถึงกันอยู่ ล้วนหรือส่วนใหญ่ต่างก็มีความหมายเฉพาะ ซึ่งถ้าผู้แปล มีความรู้ความเข้าใจที่ผุดผืนก็จะทำให้นิยายวิทยาศาสตร์ที่แปลคือคุณค่าไปทันที

ส่วนกรณีของวรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์ก็กล่าวได้ว่าโดยทั่วไปไม่มีความเป็น ‘exact science’ น้อยกว่าในนิยายวิทยาศาสตร์ เนื่องจากมีหลายสิ่ง หลายสถานการณ์ หลายสถานที่ที่เกิดจากจินตนาการบริสุทธิ์ของผู้เขียนเดิมซึ่งมิได้อิงข้อเท็จจริงหรือความจริง หรือแม้แต่ว่าความอาจจะเป็นไปได้หรือไม่เพียงใด

ถึงแม้ผู้แปลวรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์ไม่สามารถจะใช้จินตนาการของตนเองได้อย่างอิสระในการถ่ายทอดเป็นภาษาไทย เพราะต้องพยายามถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ให้ตรงกับต้นฉบับเดิมให้มากที่สุด แต่เนื่องจากอาจมีขีดจำกัดหรือความแตกต่างในวัฒนธรรมความคิดและพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่างกันมาก ดังนั้น สิ่งที่ผู้แปลทำได้ คือ ถอดความเดิมให้ได้ใกล้เคียงกับของเดิมให้มากที่สุด

การแปลวรรณกรรมจินตนาการบริสุทธ์และการแปลวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์จึงต้องใช้ หรือ เป็นทั้ง ‘ศาสตร์’ และ ‘ศิลป์’ โดยที่ระดับความเป็น ‘ศาสตร์’ ของการแปลวรรณกรรมจินตนาการบริสุทธ์จะเข้มข้นได้น้อยกว่าการแปลวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์แต่ที่สุดคือ ผู้แปลจะต้องพยายามรักษาความเป็น ‘ศาสตร์’ ของเรื่องที่แปลให้ได้มากที่สุดโดยไม่ทำลายอรรถรสของเรื่องที่แปล

3. ประเด็นในการแปลนิยายวิทยาศาสตร์

เพื่อการแปลวรรณกรรมประเภทนิยายวิทยาศาสตร์ที่ดี มีประเด็นที่ควรพิจารณาเป็นพิเศษอยู่ 4 ประเด็น คือ (1) การอ่านเพื่อความรู้หรือบันเทิง (2) การแปลนิยายวิทยาศาสตร์กับเรื่องจริงวิทยาศาสตร์ (3) คุณสมบัติของนักแปลนิยายวิทยาศาสตร์ และ (4) ความแตกต่างระหว่างการแปลวรรณกรรมทั่วไปกับการแปลนิยายวิทยาศาสตร์

3.1 การอ่านเพื่อความรู้ หรือบันเทิง

เนื่องจากจุดเด่นประการหนึ่งของนิยายวิทยาศาสตร์ คือ ความแปลกใหม่หรือความแปลกประหลาดของเรื่องราวและสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในนิยายวิทยาศาสตร์ ทั้งนิยายวิทยาศาสตร์ตรงๆ และนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซี ซึ่งเป็นเรื่องของ “ความรู้ใหม่” (new knowledge) สำหรับผู้อ่าน แต่ก็เพราะความที่เป็นความรู้ใหม่นี้เอง ที่เป็นต้นเหตุทำให้คนจำนวนหนึ่งหันหลังให้นิยายวิทยาศาสตร์ด้วยเหตุผลง่ายๆ ว่า ‘เข้าใจยาก’ การอ่านเพื่อความรู้ (knowledge) หรือ เพื่อความบันเทิง (pleasure) จึงนับว่าเป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งสำหรับเรื่องของนิยายวิทยาศาสตร์

ความปรารถนาสูงสุดของนักเขียนนิยายวิทยาศาสตร์ คือ เขียนนิยายวิทยาศาสตร์ที่ให้ความรู้ ความคิดที่แปลกใหม่ อาจซับซ้อนแต่ก็ยังอ่านสนุก กล่าวคือ ต้องการให้ผู้อ่านได้ทั้งความรู้และความบันเทิงจากเรื่องที่ตนเขียน

แล้วในกรณีของผู้แปล ควรเป็นเช่นใด

ในลักษณะเดียวกันกับการเขียนนิยายวิทยาศาสตร์ การแปลที่ดีจึงต้องเป็นการแปลที่ให้ความรู้และ ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้แปลต้องเอาใจใส่ทั้งในเรื่องของการแปลที่ถูกต้อง และการให้ความรู้ใหม่ที่ถูกต้อง ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถึงแม้ความรู้แปลกใหม่จริงๆ ที่ต้องแปล อาจยังไม่อยู่ในยุคสมัยหรือมิติเวลาที่ผู้แปลกำลังทำงานแปลอยู่ก็ตาม แต่ผู้แปลควรศึกษาทำความเข้าใจความรู้ใหม่ให้แตกฉานที่สุด ในขณะที่เดียวกันสิ่งที่ผู้แปลควรคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลาในการทำงานแปลก็คือ ผู้แปลกำลังแปลวรรณกรรมจินตนาการอยู่ ซึ่งผู้อ่านจะต้องอ่านด้วยความสุขและเกิดการประเทืองอารมณ์อันสุนทรีย์

3.2 การเปลี่ยนนิยายวิทยาศาสตร์ กับ การแปลเรื่องจริงวิทยาศาสตร์

เรื่องจริงวิทยาศาสตร์ (science fact) ในที่นี้ คือ หนังสือหรือข้อเขียนที่เป็นสารคดีหรือ บทความที่มีใช้นิยายวิทยาศาสตร์ เป้าหมายสำคัญของเรื่องจริงวิทยาศาสตร์ คือ การให้ความรู้ ข้อมูล ความคิด สร้างความตระหนัก ความตื่นตัวทางด้านวิทยาศาสตร์ และสร้างความ เป็นวิทยาศาสตร์แก่ผู้อ่าน จุดแข็งของเรื่องจริงวิทยาศาสตร์เมื่อเปรียบเทียบกับนิยาย วิทยาศาสตร์ คือ สิ่งที่ผู้อ่านได้จากการอ่านเรื่องจริงวิทยาศาสตร์สามารถนำไปใช้เป็นส่วน สำคัญของการดำเนินชีวิตได้ (ดังเช่น ความรู้ ความคิดใหม่) ดังนั้น ในการอ่านเรื่องจริง วิทยาศาสตร์ ผู้อ่านจึงมักอ่านด้วยความตั้งใจมากกว่าการอ่านวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นลักษณะของการประเทืองอารมณ์มากกว่า

การแปลเรื่องจริงวิทยาศาสตร์เปรียบเทียบกับนิยายวิทยาศาสตร์ ความแตกต่างที่เด่นชัดประการหนึ่ง คือ ความเป็น 'exact science' ของเรื่องจริงวิทยาศาสตร์กับนิยาย วิทยาศาสตร์ กล่าวคือ เรื่องจริงวิทยาศาสตร์ เป็น ความปรารถนาสูงสุดของนักเขียนนิยาย วิทยาศาสตร์ มากกว่านิยายวิทยาศาสตร์ ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของการเขียนเรื่องจริง วิทยาศาสตร์ คือ การให้ผู้อ่านได้รับความรู้ความคิดทางด้านวิทยาศาสตร์โดยเร็วที่สุดและ อย่างเป็นรูปธรรม นั่นหมายความว่า ในการเขียนเรื่องจริงวิทยาศาสตร์นั้น ผู้เขียนต้องเขียน ด้วยความกระชับ ใช้ภาษาการเขียนที่สื่อสารชัดเจน ไม่เยิ่นเย้อ แต่ก็ เป็นภาษาที่สละสลวย ถึงแม้จะไม่เน้นการใช้สำนวนที่จะกระตุ้นความเพลิดเพลินทางอารมณ์แก่ผู้อ่านเป็นสำคัญก็ ตาม

การแปลเรื่องจริงวิทยาศาสตร์ก็เช่นเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนนิยาย วิทยาศาสตร์ การแปลเรื่องจริงวิทยาศาสตร์ก็ควรเป็นการแปลที่ถูกต้อง กระชับ อ่านเข้าใจง่าย เป็นสำคัญ แต่ก็ไม่ควรทิ้งความสละสลวยของภาษา ที่ไม่ใช่การใช้สำนวนโวหารดังการเขียน นิยายวิทยาศาสตร์

อย่างไรก็ตาม สำหรับเรื่องการใช้สำนวนโวหารนั้น หนังสือแปลที่ดีควรเป็นหนังสือ ที่ผู้อ่านอ่านอย่างมีความสุขความเพลิดเพลินด้วย ซึ่งหมายความว่าผู้แปลก็ต้องพยายามใช้ สำนวนการแปลที่สละสลวยชวนอ่านอย่างเหมาะสมด้วย นอกเหนือไปจากความถูกต้องอัน เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

3.3 คุณสมบัติของนักเปลี่ยนนิยายวิทยาศาสตร์

คุณสมบัติขั้นต้น (บังคับ) ของนักเปลี่ยนนิยายวิทยาศาสตร์ จากภาษาอื่น ๆ เป็นภาษาไทย คือ ต้อง "เก่ง" ทั้งภาษาต้นฉบับและภาษาไทย นั่นแสดงว่าใครก็ตามที่เก่งภาษาต้นฉบับและ ภาษาไทยก็เป็นนักเปลี่ยนนิยายวิทยาศาสตร์ที่ดีได้ ใช่หรือไม่

คำตอบคือ ไม่ใช่!

นอกเหนือไปจากคุณสมบัติขั้นต้นที่จะต้องเป็นคนเก่งทั้งสองภาษา คือ ภาษาต้นฉบับ และภาษาไทยแล้ว คุณสมบัติอีก 2 ข้อที่สำคัญของการเป็นนักแปลนิยายวิทยาศาสตร์ที่ดี จะต้องชอบนิยายวิทยาศาสตร์ และจะต้องเป็นนักอ่านนิยายวิทยาศาสตร์

การแปลหนังสือชนิดใดก็ตาม ดีที่สุดและผู้แปลมีความสุขที่สุด คือ ได้แปลหนังสือที่คนชอบ ในทางตรงกันข้าม การแปลหนังสือที่น่าเบื่อที่สุด คือ แปลหนังสือที่ผู้แปลไม่ชอบ เช่น ไม่ชอบนิยายวิทยาศาสตร์แต่ต้องมาแปลนิยายวิทยาศาสตร์ด้วยความจำเป็น โดยหน้าที่ การงานหรือการเงิน ผลที่ตามมาจากการทำงานแปลหนังสือที่ตนไม่ชอบ คือ จะได้หนังสือแปลที่มีอารมณ์แบบเดียวกับผู้แปล คือ น่าเบื่อ ไม่น่าอ่าน แล้วยังเสี่ยงต่อการแปลผิดได้ง่าย เพราะความไม่รู้หรือความไม่ใส่ใจ

การชอบนิยายวิทยาศาสตร์เป็นคุณสมบัติสำคัญของการเป็นนักแปลนิยายวิทยาศาสตร์ที่ดี แต่ก็ยังไม่ดีพอ ถ้าเพียงแค่อ่าน แต่ไม่ใช่ผู้อ่าน การเป็นนักอ่านที่ดีหมายถึง การอ่านอย่างแสวงหา โดยสังเกตด้วยว่าที่ตนอ่านหนังสือเล่มนั้นเล่มนี้แล้วชอบนั้น ชอบเพราะเหตุใด หรือแม้จะเป็นนิยายวิทยาศาสตร์ซึ่งโดยปรกติชอบอ่าน แต่บางเล่มอ่านแล้วไม่ชอบนั้น เป็นเพราะเหตุใด จากนั้น นำสิ่งที่ตนสังเกต ศึกษา มาใช้ในความพยายามที่จะเป็นนักแปลนิยายวิทยาศาสตร์ที่ดี

มีประเด็นน่าพิจารณาว่า นักแปลนิยายวิทยาศาสตร์ที่ดีนั้น จำเป็นต้องเป็นนักวิทยาศาสตร์ด้วยหรือไม่ หรือมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ดีด้วยหรือไม่

ระหว่างผู้แปลที่มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ดี และผู้แปลที่ไม่มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ดีนัก โดยทั่วไป มีความได้เปรียบเสียเปรียบแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ดี เช่น นักวิทยาศาสตร์ มักจะมีความสามารถในการเขียนหรือวรรณศิลป์น้อยกว่าผู้มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพียงระดับพื้นฐานเบื้องต้น ในขณะที่ผู้ไม่มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ดีนัก มักจะมีความสามารถในการเชิงวรรณศิลป์มากกว่าคนที่มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ดีกว่า

อย่างไรก็ดี ความได้เปรียบเสียเปรียบในการแปลนิยายวิทยาศาสตร์ของนักแปลสองกลุ่มนี้ มิได้เป็นอุปสรรคใหญ่ กล่าวคือ สามารถจะแก้ไขหรือปรับปรุงได้ อีกทั้งข้อยกเว้นก็มีอยู่เสมอ นั่นคือ ผู้มีความรู้วิทยาศาสตร์ดี และมีความสามารถในการเชิงวรรณศิลป์ด้วยก็มีอยู่ ในขณะเดียวกัน ผู้ไม่ใช่ นักวิทยาศาสตร์หรือเชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์ แต่มีความสนใจใฝ่รู้วิทยาศาสตร์อย่างจริงจัง จนกระทั่งมีความรู้วิทยาศาสตร์ดีพอสำหรับการแปลนิยายวิทยาศาสตร์ก็มีอยู่เช่นกัน ดังนั้น นักแปลนิยายวิทยาศาสตร์ที่ดีจึงไม่จำเป็นต้องเป็นนักวิทยาศาสตร์ หรือมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ดีตั้งแต่ก่อนการเริ่มต้นแปล

3.4 ความแตกต่างระหว่างการแปลวรรณกรรมทั่วไปกับนิยายวิทยาศาสตร์

ทั้งวรรณกรรมทั่วไปและวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ (ทั้งนิยายวิทยาศาสตร์ตรงๆ และนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซี) มีจุดร่วมที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความบันเทิง (reading for pleasure) ให้กับผู้อ่าน

แล้วจุดต่างเล่า

ความแตกต่างเด่นชัดประการหนึ่ง (นอกเหนือไปจากประเด็นเรื่องความเป็น exact science ที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 3.1) คือ สิ่งที่เป็นจุดเด่นจากการอ่านนิยายวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความรู้สึกทึ่ง พิศวง หรือ sense of wonder

ถึงแม้ว่านิยายวิทยาศาสตร์ประเภท soft science fiction (นิยายวิทยาศาสตร์เชิงสังคม) อาจจะไม่เน้นการสร้าง sense of wonder แต่ก็สามารถทำได้ ส่วนนิยายวิทยาศาสตร์ประเภท hard science fiction และนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซี เรื่องการสร้าง sense of wonder มักจะเป็นส่วนสำคัญที่ผู้อ่านจะได้จากการอ่าน

ผู้สนใจจะแปลนิยายวิทยาศาสตร์จึงต้องคำนึงถึงทั้งในเรื่องของการสร้างความบันเทิงให้กับผู้อ่าน และ sense of wonder ด้วย ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เฉพาะจากผู้แปลที่ “เข้าถึง” เรื่องที่แปลจริงๆ จึงจะได้สัมผัสกับ sense of wonder และจึงจะถ่ายทอดให้กับผู้อ่านได้

4. หลักทอการแปลนิยายวิทยาศาสตร์

จากประเด็นเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรมประเภทต่างๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น และจากประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะนักแปลและผู้สอนการแปลเรื่องทางวิทยาศาสตร์ (ทั้งเรื่องจริงและวรรณกรรม) ผู้เขียนได้ประมวลและตกผลึกเป็น “7 หลักทอการแปลนิยายวิทยาศาสตร์” (7 Golden Rules for Science Fiction Translation) สำหรับผู้สนใจจะเป็นนักแปลนิยายวิทยาศาสตร์อย่างเป็นงานอาชีพ และถือได้ว่าเป็นบทสรุปของมติการแปลวรรณกรรมจินตนาการ ทั้งนี้เพราะถึงแม้หลักการแปลนิยายวิทยาศาสตร์ 7 ประการต่อไปนี้เป็นหลักการที่เน้นการแปลวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ (ทั้งนิยายวิทยาศาสตร์ตรงๆ และนิยายวิทยาศาสตร์เชิงแฟนตาซี) เป็นสำคัญ แต่ผู้เขียนก็มั่นใจว่า จะเป็นประโยชน์ต่อการแปลวรรณกรรมจินตนาการบริสุทธิ์ด้วย

4.1 หลักทอหนึ่ง: อ่านก่อนแปล

อ่านก่อนแปล (read before translating) สำคัญเพียงใด

ไม่ว่าท่านจะเป็นนักแปลมือใหม่หรือเป็นนักแปลมีประสบการณ์การแปลมาแฉับมากมาย เมื่อท่านจะลงมือแปลนิยายวิทยาศาสตร์เรื่องหนึ่ง สิ่งที่ท่านไม่ควรทำ คือ ประมาทหรือมั่นใจในความเป็นมืออาชีพเกินไป ด้วยการจับเรื่องที่จะแปลขึ้นมาเป็นครั้งแรก แล้วลง

มือแปลในทันที ด้วยความหวังว่าจะได้ผลิตผลงานแปลออกมาได้อย่างรวดเร็ว เพราะท่านจะพบว่าแทนที่จะ “รวดเร็ว” แต่จะกลับกลายเป็น “ล่าช้า” เพราะต้องแก้ไข ต้องทบทวน หรือแม้แต่ต้องเริ่มต้น (การแปล) ใหม่ จากความเข้าใจหรือการตีความที่ผิด

ก้าวแรกหรือสิ่งแรกที่นักแปลนิยายวิทยาศาสตร์ต้องกระทำก่อนการลงมือแปลจริงคือ อ่านเรื่องที่จะแปลให้จบอย่างน้อยหนึ่งรอบ โดยในระหว่างที่อ่าน ให้เตรียมนึกหรือวางแผนการแปล และถ้าเป็นการแปลนิยายวิทยาศาสตร์เรื่องยาว มิใช่การแปลเรื่องสั้นนิยายวิทยาศาสตร์ ก็ควรจะทำในสิ่งที่นักแปลมืออาชีพต้องทำกัน เมื่อแปลวรรณกรรมที่เป็นเรื่องยาว (รวมไปถึงการแปลสารคดีทุกประเภทที่เป็นเรื่องยาวระดับเป็นหนังสือ) คือ เริ่มต้นทำ “บันทึก หรือ Journal สำหรับการแปล” จดประเด็น ชื่อเฉพาะ ตัวละคร ศัพท์เฉพาะ ศัพท์วิชาการ ข้อสังเกต บันทึก เพื่อรักษาความเป็นเอกภาพของผลงานแปล

การแปลก็เช่นเดียวกับการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตของเรา ซึ่งก้าวแรกที่ควรจะช่วยให้ก้าวต่อไปเป็นก้าวที่ดีตามมาด้วย การเตรียมการก่อนแปลที่ดีจะทำให้การแปลราบรื่น ผู้แปลมีความสุขกับการแปล และผลงานการแปลก็จะเป็นผลงานที่น่าอ่าน สร้างความสุขแก่ผู้อ่านไปด้วย

4.2 หลักทองสอง: รู้ทั้งเรื่องและนักเขียน

รู้ทั้งเรื่องและนักเขียน (know the story and the author) เป็นหลักทองต่อเนื่องทันทีจากหลักทองหนึ่ง (อ่านก่อนแปล) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลิตผลงานแปลที่ดี

จากหลักทองหนึ่ง ผู้แปลควรจะได้รู้เรื่องของวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ที่จะแปลแล้วเป็นอย่างดี แต่ถ้าผู้แปลไม่รู้และไม่สนใจที่จะรู้จักผู้เขียนเจ้าของต้นฉบับเดิมที่จะแปลอย่างลึกซึ้งด้วย ก็อาจจะจับประเด็นผิดหรือเข้าใจไม่ถึงส่วนที่เป็น “ข่าวสาร” หรือ ทำลายส่วนที่เป็น “sense of wonder” ของต้นฉบับเดิมอย่างไม่ตั้งใจ

ผู้แปลควรจะได้รู้เรื่องเกี่ยวกับนักเขียนต้นฉบับเดิมมากเพียงใด

อย่างแน่นอน สิ่งที่เราควรจะรู้จักเป็นเบื้องต้น คือ ประวัติชีวิตและผลงานของนักเขียนต้นฉบับเดิม แต่ไม่จำเป็นจะต้องรู้เรื่องชีวิตส่วนตัวอย่างละเอียดลึกซึ้งไปเสียทั้งหมด สิ่งสำคัญที่เราควรจะรู้ คือ สิ่งที่จะนำไปสู่ความเข้าใจถึง “ความเดิม” หรือ “ข่าวสาร” ของนิยายวิทยาศาสตร์ที่จะได้มาจากการศึกษาอย่างลึกซึ้งถึงชีวิตและความคิดอีกทั้งสภาพแวดล้อม ดังเช่น สภาพสังคมในยุคสมัยที่ผู้เขียนเผชิญในขณะที่กำลังเขียนนิยายวิทยาศาสตร์

แนวทางการรู้จักนักเขียนต้นฉบับเดิมตามนัยของหลักทองสองนี้อย่างเป็นรูปธรรมแนวทางหนึ่ง คือ การรู้จักนักเขียนเพื่อหาคำตอบสำหรับคำถาม “ทำไม” เกี่ยวกับความเด่นของนิยายวิทยาศาสตร์ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ทำไมนิยายวิทยาศาสตร์ของ จูลส์ เวิร์น (Jules Verne) ส่วนใหญ่ที่เด่นจึงเป็นเรื่องของเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเดินทางอย่างไม่ปกติธรรมดา (เพราะ จูลส์ เวิร์น ต้องการเขียน

นิยายวิทยาศาสตร์ที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นไปได้จริงของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากความไม่สบายใจของจูลส์ เวิร์น ต่อนิยายวิทยาศาสตร์เอง เอ็ดการ์ อัลลัน โป (Edgar Allan Poe) ที่ จูลส์ เวิร์น รู้สึกว่า โป สร้างวิทยาศาสตร์ในนิยายวิทยาศาสตร์ของตนเองอย่างตามใจชอบโดยไม่คำนึงถึงความเป็นไปได้หรือไม่ ทั้ง ๆ ที่ จูลส์ เวิร์น ก็ชื่นชม โป ในฐานะเป็นนักเขียนคนสำคัญแห่งยุคสมัย)

- ทำไม เอช. จี. เวลส์ (H. G. Wells) จึงเน้นการเขียนนิยายวิทยาศาสตร์ที่หลากหลายด้วยแก่นหรือแนวเรื่องหรือ Genre ของนิยายวิทยาศาสตร์ที่ยังไม่มีนักเขียนนิยายวิทยาศาสตร์ถึงปัจจุบันคนใดทำได้อีก (เพราะ เอช.จี. เวลส์ มุ่งมั่นจะขยายกรอบแนวเรื่องนิยายวิทยาศาสตร์ที่จำกัดของ จูลส์ เวิร์น ให้เปิดกว้างอย่างที่สุด)
- ทำไมเรื่อง 1984 (ค.ศ. 1948) และ *Animal Farm* (ค.ศ. 1945) จึงยังเป็นนิยายวิทยาศาสตร์คลาสสิกของ จอร์จ ออร์เวลล์ (George Orwell) ที่นักศึกษาวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ยังต้องศึกษากันในปัจจุบัน (เพราะต้องเข้าถึงชีวิตและความคิดของ จอร์จ ออร์เวลล์ และสภาพของสังคมยุโรปกับของโลกโยงโยกับเรื่องของ “การเมือง” และ “อำนาจ” จึงจะได้คำตอบ)

4.3 หลักทอสาม: ความสำคัญของการตั้งชื่อเรื่อง

ชื่อเรื่องที่ดี ที่สะกด “ความสนใจ” เป็นประเด็นสำคัญของการแปลวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์และนับเป็นความท้าทายอย่างยิ่ง ยกเว้นการแปลวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ที่เป็น Best Seller หรือรู้จักกันดี ดังเช่น ชุด *The Lord of the Rings* ของ เจ. อาร์. อาร์. โทลคีน (J. R. R. Tolkien) หรือ *2001: A Space Odyssey* (ค.ศ. 1968) ของ อาร์เธอร์ ซี. คลาร์ก (Arthur C. Clarke) ที่การตั้งชื่อเรื่องฉบับแปลมักจะไม่เป็นปัญหา เพราะบางครั้งไม่ต้องตั้งชื่อเรื่องให้เป็นภาษาไทยที่สมบูรณ์ อาจใช้ชื่อเรื่องทับศัพท์ชื่อต้นฉบับเดิม ซึ่งก็ไม่ได้เป็นปัญหาต่อการตีพิมพ์เผยแพร่ แต่สำหรับวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์โดยทั่วไป การตั้งชื่อเรื่องเป็นเรื่องที่ “ไม่ง่าย” และ “ท้าทาย” อย่างยิ่ง

แนวทางปฏิบัติสำหรับการตั้งชื่อเรื่องวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ฉบับแปล (และก็เป็นแนวทางที่ใช้ได้สำหรับการแปลเรื่องประเภทอื่นๆด้วย) มีอยู่ 2 แนวทางหลักที่ผู้เขียนขอเสนอแนะ คือ (1) แปลหรือถอดความชื่อเรื่องโดยตรง และ (2) ตั้งชื่อเรื่องใหม่

ในการแปลหรือถอดความชื่อเรื่องโดยตรง เหมาะสมสำหรับชื่อเรื่องนิยายวิทยาศาสตร์ที่มีความหมายชัดเจน น่าสนใจอยู่แล้ว และสามารถตั้งชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยได้โดยตรงโดยชื่อเรื่องภาษาไทยก็ดึงดูดความสนใจผู้อ่านด้วย ส่วนในการตั้งชื่อเรื่องใหม่นั้น จะไม่มีเค้าชื่อเรื่องฉบับภาษาเดิมเลย ชื่อเรื่องฉบับภาษาไทยอาจมาจาก “ประเด็นใหญ่” หรือชื่อของตัวละครหรือสถานที่หรืออื่นๆ ที่เป็นหัวใจสำคัญของเรื่องต้นฉบับเดิม การตั้งชื่อใหม่นี้ จะทำได้ยากกว่าการตั้งชื่อเรื่องที่แปล หรือถอดความชื่อเรื่องเดิมโดยตรง

ถึงแม้การตั้งชื่อเรื่องของนิยายวิทยาศาสตร์ฉบับแปลจะมีความสำคัญมากเพียงใด สิ่งหนึ่งที่ผู้แปลไม่ควรเสียเวลามากเกินไป คือ ความพยายามที่จะให้ได้ชื่อเรื่องฉบับภาษาไทยที่ดีหรือ “ลงตัว” ก่อนลงมือแปล คำแนะนำของผู้เขียน คือ ตั้งแต่ก่อนเริ่มต้นลงมือแปล ผู้แปลควรต้องพยายามคิดเรื่องชื่อเรื่องฉบับแปลแล้ว แต่ไม่ควรใช้เวลามากเกินไป ควรเริ่มต้นจากชื่อเรื่องฉบับแปลที่เป็น “ตุ๊กตา” ไว้ก่อน แล้วถึงลงมือทำงานแปล ในระหว่างที่ทำงานแปล ก็ควรใช้เวลาพักจากการแปล หรือแม้แต่ในระหว่างการแปล คิดเรื่องชื่อเรื่องไปด้วย แล้วผู้แปลก็จะได้ชื่อเรื่องฉบับแปลที่ดีในที่สุด

แต่ถ้าแปลจนกระทั่งจบเรื่องหรือเล่มแล้ว ก็ยังไม่ได้ชื่อเรื่องที่ดีเล่า

ในกรณีเช่นนี้ คงไม่เป็นไร ให้พักสมองเรื่องแปลไว้ก่อนแล้ว จึงกลับมาคิดเรื่องชื่อเรื่องใหม่ แต่ก็ต้องพยายามตั้งชื่อเรื่องฉบับแปลให้จบได้!

4.4 หลักทงส์: ปัญหาของมโนทัศน์และสภาพแวดล้อมที่แปลกของนิยายวิทยาศาสตร์

มโนทัศน์ (concept) และสภาพแวดล้อม (environment) ที่แปลกเป็นจุดแข็งของนิยายวิทยาศาสตร์แต่ก็เป็นปัญหาใหญ่ของนักแปลนิยายวิทยาศาสตร์

ถึงแม้ว่าความแปลกใหม่ของมโนทัศน์ ดังเช่นในรูปขององค์ความรู้ หรือ สิ่งหรือหลักการและความแปลกไม่เป็นที่คุ้นเคยของสภาพแวดล้อมจะไม่มาก และ/หรือเข้มข้นในนิยายวิทยาศาสตร์ประเภทอ่อน หรือเชิงสังคมทำนิยายวิทยาศาสตร์ประเภทแข็งหรือแฟนตาซี แต่ก็จะมีอยู่ในนิยายวิทยาศาสตร์ทุกประเภทอยู่ดี และเป็นส่วนสำคัญของนิยายวิทยาศาสตร์ที่กระตุ้นความรู้สึกขงพิศวง (sense of wonder) แก่ผู้อ่าน ดังนั้น ผู้แปลนิยายวิทยาศาสตร์ทุกคนจึงต้องพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาการทำความเข้าใจกับมโนทัศน์แปลกๆ และสภาพแวดล้อมที่ประหลาดโดยต้องตระหนักตลอดเวลาว่า พฤติกรรมหรือการแสดงออกของสรรพสิ่งในจักรวาล จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่สรรพสิ่งต้องเผชิญ และในสภาพแวดล้อมที่แปลกไปจากสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคยบนโลกพฤติกรรมหรือการแสดงออกของสรรพสิ่งก็จะไม่เหมือนบนโลกไปด้วย

ตัวอย่างเช่น การเคลื่อนไปหาของมนุษย์บนดาวหางหรือดาวเคราะห์น้อยจะไม่เหมือนกับบนโลกเพราะแรงดึงดูดของดาวหางและดาวเคราะห์น้อยจะน้อยกว่าของโลกมาก ถ้ากระโดดขึ้นจากดาวหางด้วยการออกแรงไม่มากนัก มนุษย์อวกาศก็อาจจะหลุดจากอิทธิพลแรงดึงดูดของดาวหางได้และอาจกลับคืนลงสู่พื้นผิวดาวหางไม่ได้ ถ้าไม่มีอุปกรณ์ช่วย

การยิงปืนในอวกาศหรือบนพื้นผิวของดวงจันทร์ขนาดเล็กของดาวเคราะห์บางดวง วิถีกระสุน จะไม่เป็นไปตามแนวโน้มแบบ โปรงเจกไทล์ดังเช่นบนโลก

พฤติกรรมหรือปฏิกิริยาของวัตถุในจักรวาลของเตคิออน (Tachyon) ซึ่งอนุภาคหลักของจักรวาลเป็นอนุภาคเตคิออนที่เคลื่อนที่ด้วยความเร็วมากกว่าแสงเสมอ (เป็นจักรวาลที่เกิดขึ้นได้ตามทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอน์สไตน์ (Einstein) เพราะอนุภาคเตคิออนที่เคลื่อนที่

ด้วยความเร็วมากกว่าแสงเสมอสามารถจะมีอยู่ โดยไม่ขัดกับทฤษฎีสัมพัทธภาพ ถึงแม้จะยังไม่มีการค้นพบอนุภาคเคลื่อนที่อย่างนี้เป็นทางการ) จะแปลกไปจากพฤติกรรมของวัตถุในจักรวาลปกติที่มนุษย์เรารู้กันเคย เช่น ในจักรวาลของเคลื่อนที่วัตถุที่กำลังเคลื่อนที่เมื่อได้รับพลังงานเพิ่มขึ้น แทนที่วัตถุจะเคลื่อนที่เร็วขึ้นดังเช่นในจักรวาลปกติของอนุภาคที่ช้ากว่าแสงเสมอวัตถุนั้น กลับเคลื่อนที่ช้าลง

ปัญหาของมโนทัศน์และสภาพแวดล้อมที่แปลก อาจดูเหมือนทำให้นักแปลที่ไม่ใช่นักวิทยาศาสตร์หรือมีพื้นฐานวิทยาศาสตร์ที่ไม่มากพอ เสียเปรียบนักแปลที่เป็นนักวิทยาศาสตร์หรือมีพื้นฐานวิทยาศาสตร์มาก ซึ่งนับว่ามีส่วนจริงอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก เพราะความแปลกใหม่ทั้งมโนทัศน์และสภาพแวดล้อมในนิยายวิทยาศาสตร์จริงๆ แล้ว ก็ไม่เกินวิสัยที่นักแปลทุกคนจะสามารถศึกษาหาความรู้ความเข้าใจที่จำเป็น หรือเพียงพอสำหรับการแปลนิยายวิทยาศาสตร์ทุกประเภทให้เป็นหนังสือวิทยาศาสตร์แปลที่ดีได้ (ดูหัวข้อ 3.3 ประกอบ)

4.5 หลักทองห้า: จำนวน

จำนวน มีความสำคัญสำหรับการแปลวรรณกรรม มากกว่าการแปลเรื่องจริงหรือสารคดีทุกประเภทอยู่แล้ว แต่สำหรับการแปลวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ จำนวนมีความสำคัญเพิ่มจากการแปลวรรณกรรมทั่วไปหรือไม่ เพียงใด

เนื่องจากการอ่านวรรณกรรมทุกประเภทนั้น เป้าหมายหนึ่งคือ เพื่อความบันเทิงมากกว่าเพื่อความรู้ ดังนั้น ขั้นตอนสุดท้ายเรื่องจำนวนสำหรับการแปลนิยายวิทยาศาสตร์ก็เป็นเช่นเดียวกับการแปลวรรณกรรมทั่วไป คือ การใช้จำนวนเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้อ่านมากกว่าการแปลเพื่อมุ่งให้ความรู้ ซึ่งเน้นการแปลที่กระชับ ตรงไปตรงมาให้ได้มากที่สุด เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้หรือสาระของหนังสือในเวลาทีน้อยที่สุด กล่าวคือ ผู้เขียนสามารถใช้จำนวนในการแปลวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ที่ “มากกว่า” จำนวนการแปลเรื่องจริงหรือสารคดีวิทยาศาสตร์ หรืออาจกล่าวได้ว่า ในการแปลวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ ผู้เขียนสามารถเล่นจำนวนได้มากกว่าการแปลเรื่องจริงหรือสารคดีวิทยาศาสตร์

แต่ก็มีประเด็นที่น่าพิจารณาว่า ผู้แปลมีอิสระเสรีภาพแค่ไหนในการใช้จำนวนถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาไทย

โดยทั่วไป หลักปฏิบัติที่ใช้กัน คือ แปลเป็นภาษาไทยโดยใช้จำนวนที่เหมาะสมสำหรับการแปลวรรณกรรม นั่นคือใช้คำ ใช้วลี หรือความสามารถเชิงวรรณศิลป์ในการแปลออกมาเป็นภาษาไทยซึ่งมีความหมายโดยทั่วไป คือ ใกล้เคียงกับต้นฉบับเดิมทั้งจำนวนและความยาวของข้อความที่แปลเปรียบเทียบกับต้นฉบับเดิม

มีกรณีศึกษาว่า การแปลที่ผู้แปลใช้จำนวนการแปลที่ไม่ตรงกับจำนวนเดิม (ภาษาเดิม) นัก แต่จำนวนแปลออกมามองได้ความเท่าเดิม ผู้อ่านได้อารมณ์และความรู้สึกจากการอ่านฉบับแปลมากกว่าฉบับต้นภาษาเสียอีก เป็นการแปลที่ดีหรือไม่

ตัวอย่างกรณีศึกษา คือ จำนวนแปลเรื่อง *กามนิต* โดย เสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป จากเรื่อง *The Pilgrim Kamanita* (ค.ศ. 1906) ของ คาร์ล ออดอล์ฟ เจลเลอร์รูป (Karl Adolph Gjellerup) ซึ่งต้นฉบับเดิมเป็นภาษาเยอรมัน โดยมีเสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป แปลเป็นภาษาไทยจากต้นฉบับภาษาอังกฤษที่ จอห์น อี. โลจี (John E. Logie) เป็นผู้แปลจากภาษาเยอรมัน *กามนิต* ฉบับแปลเป็นภาษาไทยได้รับการยกย่องเป็นหนังสือภาษาไทยที่มีสำนวนงดงามดีเลิศเชิงวรรณศิลป์ แต่ฉบับภาษาไทยมีจำนวนการพรรณนาที่ยาวกว่าหรือมากกว่าต้นฉบับ (ภาษาอังกฤษ) ค่อนข้างมาก กรณีเรื่องแปลกามนิตนี้ ควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการแปลหรือเป็นกรณีพิเศษ เฉพาะเรื่อง *กามนิต* เท่านั้นหรือไม่ คำตอบยังไม่มีข้อยุติสำหรับศาสตร์แห่งการแปลเพราะยังมีการถกและการโต้แย้งกันอยู่

4.6 หลักทองหก: ความถูกต้อง ความแม่นยำ

มีอะไรที่มากกว่าความถูกต้อง ความแม่นยำที่นักแปลทุกคนต้องตระหนักอยู่แล้ว

โดยทั่วไป การแปลหนังสือทุกประเภทและอาจทุกภาษา มาเป็นภาษาใดก็ตาม ความถูกต้อง และความแม่นยำของจำนวนแปลกับต้นฉบับเดิม นับเป็นสิ่งที่ผู้แปลทุกคนต้องตระหนักอยู่แล้ว แต่สำหรับการแปลวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์นั้น มีประเด็นหนึ่งที่นำเสนอจากลักษณะพิเศษของวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ ที่ผู้แปลควรเอาใจใส่ด้วย เนื่องจากจะมีผลต่อความมั่นใจของผู้แปลในการทำงานแปล ลักษณะพิเศษของวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ คือ ความแปลกใหม่ พิสดาร ลึกลับของสรรพสิ่ง สภาพแวดล้อม สถานการณ์ ในนิยายวิทยาศาสตร์ซึ่งมาจากจินตนาการของผู้เขียนต้นฉบับเดิมเป็นสำคัญ จนกระทั่งมีการกล่าวว่า “ไม่มีวันที่ผู้อ่านจะเข้าถึงนิยายวิทยาศาสตร์บางเรื่องได้ เพราะผู้เขียนกำลังเขียนถึงสิ่งที่มีอยู่เฉพาะในจินตนาการของผู้เขียน”

แล้วผู้แปลควรจะทำอย่างไร ถ้าต้องแปลวรรณกรรมนิยายวิทยาศาสตร์ที่มีประเด็นลักษณะนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้แปล คือ ให้ผู้แปลพยายามอย่างที่สุดในการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อม สถานการณ์ที่แปลกใหม่ แล้วก็แปลออกมาให้ถูกต้องที่สุด แม่นยำที่สุด เท่าที่สามารถจะทำได้

4.7 หลักทองเจ็ด: จะเป็นนักแปลที่ดี...ต้องอ่าน

เงื่อนไขสำคัญที่สุดสำหรับการเป็นนักแปลที่ดี คือ ต้องเป็นนักอ่านด้วย! (To Be a Good Translator! Be a Good (Arduous) Reader!)

การเป็นนักอ่านเป็นเงื่อนไขอยู่แล้วสำหรับการเป็นนักแปลเรื่องทุกประเภท แต่สำหรับนิยายวิทยาศาสตร์ การเป็นนักอ่านตัวยงยิ่งมีความสำคัญมากเป็นพิเศษสำหรับถนนสู่การเป็นนักแปลที่ดี เพราะความไม่ธรรมดา แปลก ขวณพิศวงของนิยายวิทยาศาสตร์

ผู้สนใจอยากจะเป็นนักแปลนิยายวิทยาศาสตร์ควรจะอ่านหนังสือประเภทใด

คำตอบคือ อ่านทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นิยายวิทยาศาสตร์ ทั้งเรื่องแปลและที่ไม่ใช่เรื่องแปล

ถ้าจะแปลนิยายวิทยาศาสตร์โดยไม่อ่านนิยายวิทยาศาสตร์เลย แต่อ่านนิยายประเภทอื่นๆ ชดเชยได้หรือไม่

คำตอบของผู้เขียน คือ ก็คงจะเป็นนักแปลนิยายวิทยาศาสตร์ที่ดีได้ค่อนข้างยาก เพราะถ้าอ่านเฉพาะนิยายประเภทอื่นๆ ก็เว้นนิยายวิทยาศาสตร์ นั่นแสดงว่าไม่ชอบนิยายวิทยาศาสตร์ การแปลนิยายวิทยาศาสตร์โดยไม่ชอบนิยายวิทยาศาสตร์เป็นการแปลที่ผู้แปลจะไม่มีความสุขกับการแปล และ (ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว) ผลงานแปลจากผู้แปลที่ไม่มีมีความสุขกับการแปล ก็ย่อมยากมากที่จะทำให้ผู้อ่านมีความสุขไปกับการอ่านผลงานแปลนั้น!

หมายเหตุ

ปี ค.ศ. ที่อยู่ในวงเล็บหลังชื่อหนังสือต่างประเทศที่ปรากฏในบทความ หมายถึง ปีที่พิมพ์ครั้งแรก แต่ปีที่ปรากฏในเอกสารอ้างอิง เป็นข้อมูลปัจจุบันเพื่อใช้ในการสืบค้น

ภาคผนวก

ผู้เขียนขอแนะนำหนังสือหนังสืออ่านประกอบสำหรับผู้ที่สนใจ ดังนี้

ชัยวัฒน์ คุประตกุล. (2524). *วิทยาศาสตร์ในนิยายวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ดั้นหมาก.

ชัยวัฒน์ คุประตกุล. (2528). ศิลปะการแปลเรื่องประเภทวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. *วรรณคดีกับวิทยาศาสตร์: โลกหนังสือและคนเขียน*. กรุงเทพฯ: มูลินนิธิโกมลคีมทอง.

ชัยวัฒน์ คุประตกุล. (2529). พัฒนาการและแนวเรื่องของนวนิยายวิทยาศาสตร์. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 11 (4).

ชัยวัฒน์ คุประตกุล. (2543). พัฒนาการและแนวเรื่องของนิยายวิทยาศาสตร์. *วารสาร Update*, 151.

พรศิริ นาควัชร. (2542). *การศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ของชัยคุปต์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารอ้างอิง

- Baum, L. F. (2009). *The Wizard of Oz*. London: Collector's Library.
- Bradbury, R. (2008). *Fahrenheit 451*. New York: Infobase Publishing.
- Carroll, L. (2009). *Alice in Wonderland*. London: Collector's Library.
- Cervantes, M. (2009). *Don Quixote*, (J. H. Montgomery, Trans.). Indianapolis: Hackett Publishing Company, Inc.
- Clarke, A. C. (1999). *2001: A Space Odyssey*. New York: New American Library.
- Clarke, A. C. (2001). *The fountains of paradise*. New York: Warner/Aspect.
- Herbert, H. (1977). *Dune*. New York: Berkley Pub. Corp.
- Gjellerup, K. A. (1912). *The pilgrim Kamanita: A legendary romance*. (J. E. Logie, Trans.): New York. E.P. Dutton and company.
- Orwell, G. (1983). *1984: A novel*, New York: New American Library.
- Orwell, G. (2004). *Animal farm*. Fairfield: 1st World Library.
- Rowling J. K. (2010). *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Verne, J. (2007). *Twenty thousand Leagues under the sea*, UK: Echo Library.
- Wells, H. G. (2008). *The invisible man*. USA: Arc Manor.